

FELLETÁR MELINDA

AZ OROSZ HÁRFAISKOLA BEMUTATÁSA,
AZ OROSZ ÉS AZ OSZTRÁK-MAGYAR
HÁRFAISKOLA ÖSSZEHASONLÍTÓ ELEMZÉSE

TÉMAVEZETŐ: NINCS

Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem 28. számú művészet- és
művelődés-történeti tudományok besorolású doktori iskola

BUDAPEST

2009

I. A KUTATÁS ELŐZMÉNYEI

Tanulmányaimat az osztrák-magyar iskola tanítása szerinti kéztartással kezdtem Magyarországon, majd a moszkvai Csajkovszkij Konzervatóriumban folytattam, ahol az orosz hárfaiskola módszertani alapjait sajátítottam el.

Az a hangszerkezelési képesség és technikai tudás, amellyel az általam ismert és játszott darabokat az orosz technikával játszó orosz hárfások előadták, egészen új fényben mutatta meg számomra a hárfa előadóművészetet. A gazdag, nagy tónussal párosuló virtuozitás mindaddig ismeretlen volt számomra.

Hazatérésem után az oktatói munkám során szükségem volt arra, hogy a hazánkban kizárólagos osztrák-magyar és az általam elsajátított orosz iskola módszertani különbségeit részletesen is tanulmányozzam. A közel 250 éves orosz hárfaiskola történetéről, módszertani sajátosságainak kialakulásáról azonban, mint kiderült, semmilyen szakirodalom nem áll rendelkezésünkre ma Magyarországon. Az egyetlen hazánkban fellelhető orosz hárfaiskola (Parfjonov) orosz nyelven jelent meg, azonban ez a munka is csupán a gazdag tematikus anyag, a különböző szintű nagyszerű előadási darabok gyűjteménye kapcsán vált ismertté. Parfjonov mindamellet, hogy lényegre törő összefoglalását adja a „tudatlan” kéz hangszerre helyezésének módjáról, nem látta meg kellőképpen a más iskolákon felnőtt hárfások számára a laza kézizomzat kifejlesztésének folyamatát.

E hiányosságot részben pótlendő kutatásba kezdtem, hogy részletes elemzéssel bemutassam az orosz és az osztrák-magyar iskola közti különbségeket, és ismertté tegyem az orosz iskola előnyös technikai jegyeit. Az orosz hárfaiskola kialakulásának átfogó történeti és módszertani bemutatása mellett elsődleges célom az osztrák-magyar, ún. „nyitott kéztartás”-sal játszóknak számára megvilágítani az orosz hárfaiskola haladó stílusjegyeit.

II. FORRÁSOK

Kutatásomban központi helyet kaptak az orosz hárfaoktatók által írott munkák, amelyek jelenleg is csak orosz nyelven hozzáférhetőek. Kiegészítésként felhasználtam néhány, a francia és a német hárfaiskolával kapcsolatos irodalmat.

- Dulova, Vera: *Iszkusstvo Igrj na Arfe*. Moszkva: Vseszozjuznoe Izdatyelsztvo Szovjetszkij Kompozitor, 1975.
- Parfjonov, Nyikolaj: *Skola Igrj na Arfe*. Moszkva: Izdatyelsztvo Muzika, 1972.
- Rubin, Mark: *Metodika Obucsenyia Igre na Arfe*. Moszkva: Izdatyelsztvo Muzika, 1973.
- Samejeva, Natalija: *Isztorija Razvitia Otyecsesztvennoj Muziki dlja Arfi (XX. vek)*. Moszkva: Natalia Hamidovna Samejeva, 1994.
- Tugaj, Ariadna: *Arfa v Rosszii*. Szankt Peterburg: Izdatyelsztvo Szudarinya, 2007.
- Zingel, Hans J.: *Neue Harfenlehre*. Leipzig: VEB Friedrich Hofmeister Musicverlag, év nélkül.
- Renié, Henriette: *Complete Method for Harp*. Paris: Alphonse Leduc, 1966.

További forrásokként felhasználtam történeti munkákat, az izommozgás alapjait ismertető műveket, valamint a húros hangszerek játék oktatására vonatkozó fontosabb irodalmakat, elsősorban azok elvi és általános módszertani megközelítéseit figyelembe véve.

- Donáth Tibor: *Anatómiai Atlasz*. Budapest: Medicina Kiadó, év nélkül.
- Dr. Miltényi Márta: *A Sportmozgások Anatómiai Alapjai*. Budapest: Plantin-print Bt., 2002.
- Flesch Károly: *A Hegedűjáték Művészete*. Mosonmagyaróvár: Fejes Józsefné Zenei Alapítvány, 1994.
- Gerle Róbert: *A Hegedűgyakorlás Művészete*. Budapest: Zeneműkiadó, 1987.
- Havas Kató: *A Hegedűjáték Új Megközelítése*. London, England: Bosworth & Company Ltd., 2002.
- Juhász József, Szőke István, O. Nagy Gábor, Kovalovszky Miklós: *Magyar Értelmező Kéziszótár*. Budapest: Akadémiai kiadó, 1972.
- Bónis Ferenc: *Magyar Zenetörténeti Tanulmányok*. Budapest: Zeneműkiadó, 1968.
- Moravcsik Géza: *Az Országos Magyar Királyi Zeneakadémia Története 1875-1907*. Budapest: Athenaeum, 1907.
- Ujfalussy József: *A Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola 100 Éve*. Budapest: Zeneműkiadó, 1977.

III. MÓDSZER

Kutatásomat az összehasonlító elemzés módszerével végeztem. Ennek során elsőként az orosz hárfaiskola kialakulásának történetét tekintettem át, majd az osztrák-magyar és az orosz hárfaiskola módszertani sajátosságait külön-külön a jellegzetességek kiemelése mellett összefoglaltam.

Ezt követően az orosz és az osztrák-magyar hárfaiskola lényeges technikai jellemzőit egyenként összevettem és elemeztem. Munkámban a legfőbb elemzési szempont annak a kérdésnek a megválaszolása volt, hogy milyen technikai megoldások biztosítják a kézizomzat lazaságát az egészséges, dús tónusú játék folyamán. Ezért az összehasonlítás során különös hangsúlyt fektettem a kéztartás és a kéz izomzatának kapcsolatára, az anatómiai korlátok figyelembe vételére, és ezek hangképzésre gyakorolt hatására. Az izmok működésének még jobb megértéséhez segítségül a sportmozgások különböző formáival vontam párhuzamot. Részletesen vizsgáltam a hangszeres játék olyan lényeges technikai elemeit, mint a skála, az *etouffé*, a *flageolet*, a *trilla*, a *tremolo*, és a *glissando*.

Tanulmányoztam az ujjak tapadási felületének nagysága és a hangminőség közti kapcsolatot. Megvizsgáltam és elemeztem a csukló mozgásának szerepét és hatását a kéz izomzatára illetve a hangképzésre. Összefüggést kerestem az ujjak mozgásának iránya, a kézfej súlyának megoszlása, és a billentés minősége között. Fénykép sorozatok készítésével illusztráltam az alaphelyzetben, a különböző technikai fogásokban, a pendítés előtti és utáni pillanatokban, valamint az ujjak tapadási felületében mutatkozó eltéréseket a két iskola között.

IV. EREDMÉNYEK

Az összehasonlító elemzés eredményeként a következő jellemzőket állapítottam meg az orosz iskoláról, amelyek az osztrák-magyar kéztartás főbb sajátosságaitól élesen elkülönülnek:

1. Az orosz hárfaiskola a francia, és a német iskola haladó stílusjegyeit ötvözve sajátos, különleges hangképzési technika kidolgozása nyomán született meg.
2. A húr érintési felület növekedésével (és ezzel együtt a súrlódás által) arányosan növekszik a tónus. Az orosz technikában az ujjak maximális felülettel képesek érinteni a húrt.
3. A kézfej a 2. ujj által egyensúlyban van tartva. A kézfej súlya (csontok, izomzat) egyenlő mértékben oszlik meg az ujjakon.
4. A gravitáció, mint központi mozgatóerő beépül a billentési mechanizmusba, tehermentesíti az izmokat.
5. A testes, szeparált hangzás az ujjak artikulációja által jön létre. Az ujjak ujjtöből mozdulnak, tenyérbe érkeznek, 1. ujj ovális ívet ír.
6. Az orosz iskola egyik legjellemzőbb vonása a csukló, kézfej artikuláció, ami felhangdúsabb, hosszabb kicsengést eredményez.
7. Az ujjak tenyér érintése és a csukló mozgása egyidejűleg 100%-osan lazítják az izmokat. Ez a billentés a világon egyedülálló módon kidolgozott lazaságot biztosít a kéznek.

Összefoglalásként megállapítható, hogy kutatásom eredménye kielégítő magyarázattal szolgál az orosz hárfások kiemelkedően magas művészi teljesítményére és az orosz hárfaiskola világszerte tapasztalt sikerére vonatkozóan. Tudomásom szerint ilyen

összehasonlító elemző tanulmány e két iskola, az osztrák-magyar („nyitott kéz-tartású”) és az orosz hárfaiskoláról nem született az érintett országokban. Ezen stílusjegyek alapján megállapítható, hogy a nagy tónusú, virtuóz játék titka a technikai alapokban, legfőképp a billentés milyenségében rejtezik. Ez a minőségi billentés megtanulható, elsajátítható, bárki számára elérhető. Az orosz technika a játékosok számára számottevő előnyt biztosít nehéz technikai helyzetekben és gyors tempók esetén a hangminőség és az előadás művészi színvonalának csökkenése nélkül.

V. SZAKMAI TEVÉKENYSÉG, PUBLIKÁCIÓK

Lemezfelvételek: LP:

Britten: Ceremony of Carols. Cantemus Choir, Nyíregyháza, dir.: Dénes Szabó

CD:

Mozart: Concerto for Flute and Harp. MMO. Hungarian National Philharmony Orchestra, dir.: Zoltán Kökényessy.

Weiner: Romance. Weiner Chamber Orchestra, dir.: Richard Weininger. Marcal Production, France. MA981101.

Liszt: Psalms. István Ruppert – organ, Melinda Felletár – harp. Do-La Studio DLCD 133.

Britten: Ceremony of Carols. Chamber Choir of Budafok. dir.: István Biller. BCC 30.

Weiner: Romance. Budapest Chamber Symphony, dir.: Tibor Varga .János Starker – cello, Melinda Felletár – harp. Tibor Varga collection No. 21.

Melinda Felletár – harp. Works of Debussy, Donizetti, Glinka, Tournier, Watkins, etc. Picton BCC 15.

Hungarian Harp Concertos. Works of S. Balassa, F. Farkas, E. Dohnányi, F. Hidas. Melinda Felletár – harp, Hungarian Symphony Orchestra dir.: Béla Drahos. Opusz1 CD 001.

Hungarian Harp Concertos. E. Dohnányi, S. Balassa, F. Farkas, F. Hidas. Melinda Felletár – harp, Hungarian Symphony Orchestra dir.: Béla Drahos. HungarotonClassic HCD 32467

Jelentősebb koncertek:

2003. november 23. Magyar Hárfaversenyek I.

Farkas Ferenc: Concertino hárfára és vonósokra
/magyarországi bemutató/

Balassa Sándor: Fantázia hárfára és vonószekarra
Magyar Rádió Márványterme, Budapest

Felletár Melinda-hárfa, Weiner Kamarazenekar, vez.:
Wéninger Richárd

2004. február 1. Magyar Hárfaversenyek II.

Járdányi Pál: Concerto hárfára és zenekarra

Hidas Frigyes: Concerto hárfára és zenekarra

Magyar Rádió Márványterme, Budapest

Felletár Melinda-hárfa, Weiner Kamarazenekar, vez.:
Wéninger Richárd

2004 április 20. Magyar Hárfaversenyek III.

Weiner Leó: Románc gordonkára, hárfára és vonószekarra

Dohnányi Ernő: Concertino

Magyar Nemzeti Galéria kupolaterme, Budapest

Sín Katalin-gordonka, Felletár Melinda-hárfa, Weiner
Kamarazenekar vez.: Wéninger Richárd

2005. december 10. Farkas Ferenc Emlékest

Farkas Ferenc: Concertino hárfára és vonószekarra
Zeneakadémia nagyterme, Budapest

Felletár Melinda-hárfa, Budapesti Vonósok, hangversenymester:
Bánfalvy Béla

2009. március 15.

Haydn: C-Dúr versenymű /Hob. XVIII.5/

Lutry, Svájc

Felletár Melinda-hárfa, Liszt Ferenc Kamarazenekar,
koncertmester: Rolla János